

zorgd had,
n.
ze woorden
elke zij zou
it opnam.
p, dat deze
tellig waren
zoo warm
iets minder
aan, dat de
motieven,
en blijfs van
k en gron-

n: „overwe-
aten tot den
met welke
d in cortes-
borgten die
te lezen,
candidaten”.
den als wij
bieden im-
predikanten
aan, denzelf-
onden, mist
er korres, on-
ers daarvan
werpen.

n, dat men
e maakt tis-
de belijdenis
elke andere
te hebben
il wo di ge-
schappelijke
en die ker-
pt
der korres-
herzien.

dat er tus-
ze een over-
anselgemeen-
e verzekeren.
dan in onze
enen.
roepbaarheid

die kerken
edikanten ge-
nitenland is
er verbeterd
ader.
komen, moe-
stum worden

it de Synode
t colloquium
leet examen

meer gespro-
emd de ken-
geering.
schen te ge-
nog aan te
wij speciaal
hoog.

en of zij in-
Assen inzake
lat men d'en
eruchte kent
n.
en alle over-

de kerk lijke
n bevrijd, in-
le zuiverheid

eel goed.
paar trappen

t goed Gere-
en gevonden.
leen anderen
is ook onbe-

daand de Ne-
beligheid ver-

hooggevoelig

dan ook tal

der Generale
du delijkheid

„enkele we-

enkele man-

b.v. een pre-
mie in Ne-
niet maanden

Wat moet hij dan doen?

Zich aanmelden bij de classis, waaronder hij tijdelijk ressorteert?

Maar waarschijnlijk zal hij geen vast domicilie kiezen en nu eens hier, dan eens daar logeeren en alzoo zijn gunsten verdeelen.

In zoo'n geval, wat heelmaal niet ondenkbaar is, voorziet het besluit niet.

Mij dunkt dit scheepje moet nog eens op de Synodale helling.

En dan beslisse men niet eenzijdig, doch kenne er vooral onze buitenland- sche kerken in.

In deze behoort een accoord te wor- den getroffen.

Daaronder moet ook het colloquium doctum worden begrepen.

Men heeft verklaard, dat de kerken van Bentheim en Oost-Friesland liever niet zien, dat één van hun predikanten in Nederland worde beroepen, omdat zij toch reeds zulk een gebrek aan predi- kanten hebben.

Welnu, laat men dat stipuleeren.

Daartegen bestaat geen bezwaar.

Maar daaronder behoeft men nog niet andere buitenlandsche kerken te laten lijden, waar deze reden niet dwingt.

Men mag voor de buitenlandsche kerken niet die in Bentheim en Oost-Friesland als maatstaf stellen.

Een uniforme regeling in deze kan onze sym- pathie niet hebben.

Men specialiseere.

De verscheidenheid van het kerkelijke leven eischt dit.

Dus: dit moeten we, naar ik meen, nog eens over doen.

Het zou wellicht aanbeveling verdienen, wan- neer één der buitenlandsche kerken daartoe het initiatief nam en bij de Synode te Arnhem in 1930 op herzie- ning aandrong.

Evangelisatie in België.

Niet alleen de Evangelisatie in Brabant en Lim- burg had de zorg der Synode — zij drong aan op een jaarlijksche kollekte voor dit doel, terwijl het modernisme werd gemachtigd daarvoor een hartelijke aanbeveling te geven — maar ook de evangelisatie in België.

Daarover werd een besluit genomen, dat gelijk men het wel noemt, „op poeten staat”.

Deze zaak is nauwkeurig onder de oogen gezien en er is een regeling getroffen, die warme hulde verdient.

Dit werd tijd ook.

In België wordt op het oogenblik — vooral van Amerikaanschen kant — hard gewerkt.

Geen kosten worden ervoor gespaard.

De evangelisators beschikken over ruime beurzen.

Rome is blijkbaar onder den indruk ervan. Haar bladen beschouwen het „Protestantisme” niet lan- ger als een quantité négligeable, maar schrijven er lange artikelen tegen.

Deze evangelisatie is gelijk men vermoeden kan, allesbehalve Gereformeerd.

Mogen onze Gereformeerde Kerken dan achter- blijven?

Hebben zij in deze niet de oudste brieven en de oudste schuld?

Is het geen heerlijk doel om te trachten dit land, dat eens de bakermat was van het Neder- landsche Calvinisme, voor de Gereformeerde be- lijdenis te heroveren?

De oorlog heeft den harden bodem ook gees- telijk veelszins omgeploegd.

Akkers wachten op zaad.

Hier worde dan met geloofsvolharding en met geloovige offervardigheid gewerkt.

De benoemde Deputaten zagen in den korten tijd na de Synodes reeds een kostelijk resultaat op hun bemoeiing.

Mede onder hun invloed toch behoort de ver- deeldheid, welke de Gereformeerde Kerk van Brus- sel verscheurde en welke ook veel beurzen hier in Nederland gesloten hield, tot het verleden.

Er is een verblijdende verzoening getroffen.

Deze kan slechts die kerk en voor haar ke bouw- en voor haar evangelisatie ten goede komen.

Synode-stijl.

Oorspronkelijk was het ons plan hierover een breeder artikel te schrijven.

Tijd en plaatsruimte dringen echter tot beper- king.

We geven derhalve maar geen voorbeelden van besluiten, welke bij het eerste lezen allesbehalve begrijpelijk zijn.

Niet zoo gemakkelijk zal dit kunnen overwon- nen worden.

De stereotype vorm, waarin de konklaves wor- den ingekleed, maakt, dat er meestal te veel in één zin moet worden opgestapeld.

Hoe hierin verbetering is aan te brengen, be- handelen wij wellicht D.V. vóór de volgende Sy- node weleens.

Zij staat met verbetering in de werkwijze in nauw verband.

Ook deze Synode getuigde ervan, dat velen zich gaarne op overvoorzichtige wijze willen uitdrukken.

Hooveel redevoeringen er begonnen met „het wil mij voorkomen”, kan ik niet zeggen. Ik heb het niet aangeteekend. In elk geval was het getal legio. Want niet alleen aan het begin, doch ook in het midden en aan het eind bediende men er zich van.

Dit herinnert aan de uitdrukking, welke wijlen Ds H. Hoekstra, die meermalen praeses Synodi was, gaarne gebruikte, naar ik mij vertellen liet, n.l. „ik schijn te denken”.

Stijlbloempjes plakken we maar niet.

Wel wijzen we nog even op een zegswijze, die cliché dreigt te worden. Reeds op de Synode van Utrecht, ook op die van Assen en laatst op die van Groningen, liet men Vader Hellenbroek op het podium verschijnen om het uit te spreken: „dit is meer een wenschen, dan een dadelijk gelooven”.

De Synode lacht er nog om.

Dat is een teeken, dat dit woord haar nog niet verveelt.

Maar het is ook een teeken om voortaan dit woord te vermijden, eer het haar verveelt.

Verbroken belofte.

Indertijd beloofde ik nog eens een beschouwing over de stad Groningen te geven.

Ik kan die belofte echter niet nakomen.

Want gedurende al de weken, welk ik er als praes-adviseur heb doorgebracht, heb ik er niet meer van gezien dan de eerste paar dagen.

Mijn wandelingen beperkten zich van de ver- gaderplaatsen der Synode tot mijn hotel of naar het station.

Noch de nieuwe wijken noch de echt oude buur- tjes kon ik bezoeken.

En van een uitstapje in de omgeving was in het geheel geen sprake.

Een Synode is wel het tegendeel van een kon- ferentie, waar men aan feestmaaltijden deelneemt en excursies maakt en in het voorbijgaan ook eens vergadert.

Assen hield ons, mede door de beknoptheid dier plaats, minder aan den band dan Groningen.

Gelukkige buitenlanders, die tenminste nog de Universiteitsgebouwen hebben bezichtigd!

Maar dit mag ik wel bekennen: ik heb altijd veel respect gehad voor de Groningers.

Dit respect is door de Synode nog verhoogd.

Vooral geldt dit de Gereformeerde Groningers. Zij hebben de Synode met groote waardigheid ontvangen.

Zij betoonden zich gastvrij, courant en gul.

Het ligt dan ook niet aan hen, dat velen huis- waarts togen met de zucht der verlichting: nu is er tenminste binnen de drie jaar geen Synode in het zicht!

Geen onrecht.

Nadat wij het portret van Ds Velders naar de drukkerij hadden verzonden, ontvingen wij van hem een ingezonden stuk.

De vorige week kon dit niet worden geplaatst. En ook nu heeft het volgens ons geen zin het op te nemen.

Ds Velders richt zich tegen ons, doch hierin handelt hij minder juist.

Wij deden hem geenerlei onrecht.

Hoewel wij een subjectieven indruk gaven, had- den wij toch een objectieven grond daarvoor.

De verantwoordelijkheid van de woorden, waar- in wij onzen indruk uitdrukten, komt geheel voor onze rekening.

Maar wij moeten er nu toch even op wijzen, dat wij niet anders deden dan een momentopname geven van wat de Synode in een tijdopname vast- gelegd had.

De Synode toch sprak volgens het officiële persverslag zich aldus uit:

b. in samenwerking met de kerk van Amster- dam de vereischte maatregelen te nemen voor de vervulling der vacature en de nadere toerusting van een missionaire Dienaar des Woords, waar- bij aan hen in overweging wordt gegeven, te zoeken naar dastanige regeling met den te beroepen Dienaar des Woords, waardoor een teleur- stelling als die in het verleden onder- vonden, wordt voorkomen, of althans in haar geldelijke gevolgen wordt teruggebracht tot zoo klein mogelijke schade”.

De spatiëring is van ons.

Hier staat zakelijk precies hetzelfde als wat wij schreven.

Alleen noemden wij nog den naam van Ds Velders in dit verband.

Maar daarmee verriedden we geen geheim.

Heel Gereformeerd kerkelijk Nederland we t wie in de bovenaangehaalde uitspraak der Synode is bedoeld.

Voelt Ds Velders zich verongelikt, dan schrijve hij ingezonden stukken, noch brochures, maar wende zich tot de komende Generale Synode.

Dan bewandelt hij tenminste den ordelijken, ker- kelijken weg.

In trouwe zonden wij hem echter willen raden deze zaak te laten rusten.

Dan is zij het spoedigst vergeten.

Dit is meer in zijn belang dan in dat der kerken.

Volgende artikelen.

Vóór het einde van dit jaar wilden wij met onze Synode-indrukken klaar komen.

Vandaar dat ditmaal bijna geheel deze rubriek daaraan is gewijd.

Op desbetreffende vragen echter antwoorden wij gaarne, dat in de eerstkomende nummers onze bezwaren tegen prof. Visschers Paradijsprobleem de hoofdschotel in deze rubriek zullen uitmaken.

Daarna komen de artikelen „Reformatie in de prediking” aan de beurt.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

De betrouwbaarheid van den tekst des Bùbels.

Br. A. v. d. W. te T. vraagt me, of het waar is, wat men hem voor de voeten wierp, dat de tekst de Heilige Schrift in den loop der eeuwen zoo bedorven is, dat hij eigenlijk niet het minste vertrouwen verdient.

Om onzen lezer een ten volle overtuigend en bevredigend antwoord te geven, zou ik een heele verhandeling moeten schrijven!

Dat gaat hier evenwel niet.

Ik moet volstaan met de verzekering, dat, al zijn er inderdaad in de eeuwen vóór de uitvinding van de boekdrukkunst, bij het overschrijven van de handschriften der heilige boeken, wel eens fouten ingeslopen, onze God, in zorg voor Zijn Woord en in liefde tot onze zielen, ons een zoo groot aantal afschriften in handen deed komen, dat het doorgaans niet moeilijk is, overal waar een vergissing insloep, door vergelijking van de handschri- ften, den juiste tekst vast te stellen. En voorzoo- ver er hier of daar nog eenige onzekerheid omtrent de juiste lezing mocht overblijven, staat of valt daarmee geen enkele geloofswaarheid.

Als vrager over deze dingen iets meer wenscht te weten, verwijs ik hem naar het moete werkje van Ds C. Lindeboom „De kleine Bijbelgids” en naar een der werkjes van Dr Troelsma van 's Hage, waarvan ik me den titel op 't oogenblik niet pre- cies herinner, maar waaraan elke boekhandelaar hem helpen kan.

Correspondentie M. v. G. te St. Het woord „onwaarachtig” was door mij niet bedoeld in den subjectieven zin van „onoprecht”, maar in den objectieven van „onwaar”, „onjuist”. Overigens — ach, laat ons niet kibbelen over personen. We zijn doorgaans in niets zoo subjectief, zoo onvertrouw- baar, zoo willekeurig, helaas, als in onze waar- deering van personen.

Houden we ons bij de zaken. En laten we ook die trachten te zien en te beoordeelen niet in 't licht van de personen, maar van onze belijdenis en het Woord Gods.

V.

F.

LITERAATUUR EN KUNST.

Een middeleeuwsche Nieuwjaarszang.

Naast den Kerstzang van zuster Bertke, dien we in het vorige artikel weergaven, plaatsen we thans bij de jaarswsseling een Nieuwjaarslied, ontleend aan hetzelfde „boecxken”, dat het werk van deze devote kunstenaars bevat.

Dit Nieuwjaarslied is niet als het andere een leys; het daarbij behoorende refrain ontbreekt en ook is de inhoud van een ander karakter, dan dat der geestelijke volkszangen. Veel meer is deze zang een proeve van de „geestelijke minnepoëzie”, die we in het voorafgaande artikel noemden. Im- mers, duidelijk spreekt hier de liefde tot den gees- telijken bruidegom, Jezus, die voor deze poëzie typeerend is. De harteslag van het lied is het verlangen naar de blijvende vereeniging met den „outvercoren”, naar het „geestelijk huwelijk”, waar- van de mystiek der middeleeuwen vol is en dat we bepaaldelijk in het werk van zuster Bertke tel- kens weer aantreffen. In een der proza-stukken van het „boecxken” lezen we deze klacht: „Wan- neer sel ic comen daer ic u sonder ophouden mach loven met dat glorios geselschap der saliger. Wanneer sel ic comen ende ewelic blijven? Wan- neer sel ic van alle dese onsalicheden daer ic mede gebonden bin onthonden werden ende vol- comelick verlost werden? och, ick sucht uten bin- nens en mijns herten en roep met inwendigen druc, hier beneden wesende verworpen van u godlike aensicht: „recht mi op, minlike heere, wilt mi niet versmaden om mijn grote onwaerdicheit, siet aen mijn ellende, mijn screyende roepen!”

Als vanzelf wordt zulk een uitstorting van het gemoed tot poëzie en die vinden we dan in den hi ronder v o g n d n nieuwjaars zang, welks kunst- waarde ongetwijfeld hooger is dan die van de in inhoud en vorm naieve leys:

Iesus den¹⁾ ic verkoren heb
Boven al dat ye gewert²⁾
Sijn hert heeft hy my opgedaen;
Dat heb ik lange begoert
Sijn min is soet ende overlaer
Hi heeft mi ewich heil gebracht
Dat neme ic vriendelic waar.

¹⁾ dien.

²⁾ ooit tot stand kwam.

Dat ic bi hem nyet bliven en mach
Dat doet mi grote pijn;
Als ic sijn ganse trouwe gedenc
So spruict dat herte min.
Al ist dat ic ellendich bin
Ic heb tot minen troost te pande
Sijn edel, ongemeten min.

Dat ic hem niet onscouwen mach
Dat is mi diwel swaer:
Ic hoer sijn oversoete stemme
Die neme ic vriendelic waer
Sijn woort is mi so oversoet
Dat mi sijn groote minne
Daerin vermeten doet.

Eer ic hem soude laten,
Den ic heb ombevaen,
Al dat ye gescreven wert
Dat soude eer vergaen
Ic ders wel liden²⁾ openbaer:
Noch hoger gaet sijn trouwe tot my
Dat weet ic wel voerwaer.

Dat ic versmaet der werelt bin
En is mi geen verdriel.
Den³⁾ ic met ganse herten min
Hi en sal my laten nyet.
Der werelt gunst maect cort (olijt⁴⁾)
Ic en sal daer nyet na gien.
Myn vroechde is boven tijt⁵⁾.

Die myn siel alijt begeert
Och, mocht ic bi hem sijn!
So waer mijn wensche vol gheschiet⁶⁾
Nu sprinct dat herte myn.
Hoe selden dat ic by hem bin,
Nochtans heeft hi te pande
Mijn ganse, hele min.

Dye men nyet volprisen en mach
Hem wensche ic openbaer
Mijn hert, na sijn behagen,
Tot een nyet jaer.
Daer in sel schoon gescreven staen
Iesus, diep tot in den gronde,
Sinen hoghen smeten naem.

Die dit bedeken heeft ghedicht
En sel ic melden nyet.
Dat is ganslic om hem gheschiet.
Ten was haer geen verdriel.
Haer nutvercoeren is schoon, wit ende root,
Ic wil hem gestadich bliven
Ganslic tot in den doot.

Dat deze Zang een nieuwjaarslied is blijkt uit de voorlaatste strophe. De dichteres spreekt als haar wensch uit, dat in het nieuwe jaar al haar gedachten zich mogen samentrekken op hem, wiens zoete naam daarin „tot in den gronde" geschreven staat. Ze geeft daarvan zelfs de verzekering met het woord „openbaer".

In zooverre staat dit nieuwjaarslied met de geciteerde kerstleys in betrekking, dat het nieuwe jaar volgens de Utrechtsche synodaal-bepalingen aanvang met Jezus' geboortefeest. De herinnering aan het geboren kindeke, dat gekomen is uit „edel, ongemeten min", verlevendigt den wensch met Hem, als den Heiland, voor eeuwig verenigd te worden. Maar de toon van dit lied is toch een gansch andere. Het persoonlijke overweegt daarin tegenover het gemeenschappelijke van den volkszang en ook is het beschouwende, het zuiver mystieke voor het vertellende van de leys in de plaats gekomen. Samen echter geven de kerstleys en dit nieuwjaarslied ons een denkbeeld van den aard van het geestelijk lied der middeleeuwen, dat hoog staat, ook en met name wat betreft het laatste genoemde in poëtischen zin, en zeker ook voor onzen tijd zijn betekenis heeft. De wensch, waarmee zuster Bertke het nieuwe jaar ingaat, heeft voor ons onrustig geslacht zelfs iets dat beschaamt.

C. T.

¹⁾ durf het wel bekennen.

²⁾ Hg. die

³⁾ vreugde

⁴⁾ gaat boven het tijdelijke uit.

⁵⁾ zoo was volkomen aan mijn wenschen voldaan.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Over den Efezerbrief.

De Efezerbrief van Paulus, door Prof. Dr J. de Zwaan.
Haarlem — Erven F. Bohn, 1927.

(I.)

Het is tegenwoordig gevaarlijk, te reppen van den rijkdom, dien men heeft. Als iemand tegenwoordig zegt: „wij zijn rijk", dan komt er een kommentaar in de pers, van eenigen omvang, om den mond, die tot zulke uitspraak zich leende, te smeken, opdat met deze ketterij niemand worde geïnfecteerd. Het wonderlijke is, dat men bepaaldelijk protesten verneemt, vooral van de zijde van hen, die de uitspraak wekelijks herhalen voor hun eigen kring. En die op deze axiomatiche gedachte woorden en werken gronden, b.v. in het consequenties-verbonden aan eigen overtuiging, zoo, dat men de duizenden oproept, mee te doen met hun allerzuiverendst werk.

Toch waag ik het erop. De kerk, die gelooft, te leven en te bestaan krachtens Christus' wil, kan niet zonder de uitspraak: wij zijn rijk. Was ze dat niet, durft ze dat

¹⁾ Overvloed van copy noodzaakte dit artikel in tweeën op te nemen.

niet meer verklaren, dan moet ze dadelijk haar naam „kerk" loslaten. De uitspraak: wij zijn rijk, houdt nog niet in de valsche zelfverheffing, die zou zeggen: wij gebruiken onzen rijkdom altijd goed. Dat is heel wat anders. Speciaal de menschen, die tusschen objectief en subjectief zoo'n verschil maken, dat ge soms ervan duizelt, moesten dat begrepen hebben: objectieve rijkdom is nog geen subjectieve aanwending van den rijkdom.

Dat wij, gereformeerden, zullen we ooit verder komen, eerst moeten weten, wat we hebben; en dat wij tot den waren vooruitgang (de ontgining van onze in den bodem aanwezige schatten) niet zullen komen, zonder voorafgaande wetenschap omtrent het wezen van wat er in den bodem reeds verscholen ligt; dat wij m. a. w. tot de subjectieve aanwending van onzen rijkdom eerst kunnen komen, als wij nooit het oog dicht doen voor wat objectief ons reeds gegeven is, dat is een gedachte, die telkens weer in herinnering moet komen, en die me dezer dagen opnieuw tref, toen ik het werkje doorlas (tot iets meer dan de helft) en inzag (voor de andere helft), dat hierboven zijn titel vermeld ziet.

Om maar kort en goed te zeggen, wat ik bedoel, zou ik dit willen opmerken: hier is een boekje, dat op verscheiden punten met onze overtuiging (met name wat betreft de geschiedenis van het oudste christendom en de inspiratie der Heilige Schrift) niet strookt; en dat toch veel mooie en goede dingen zegt, die hier als nieuw worden aangediend, en die — al is het in anderen vorm en langs andere wegen — toch reeds veel eerder tot ons gekomen zijn.

Ik zal probeeren, van dit gevoelen niet alleen, maar ook van de bewering, dat het in bovenvermeld geschrift van den Groninger hoogleraar een bevestiging vond, rekenschap te geven.

Prof. De Zwaan, wiens geschriften altijd blijf geven van zijn lijnen geest en groote zakenkennis, heeft kort achter een twee boeken van het N. T. „toegelicht en colometrisch vertaald". Eerst de Openbaring van Johannes (welk geschrift veel verder van ons afstaat, dan het hier besprokene). Later de „Efezerbrief".

Prof. De Zwaan is zich bewust, iets nieuws te brengen. „Het is", zoo zegt hij, „het is te betreuren, dat de gedachten, die hier" (d. w. z. in den Efezerbrief) „domineeren, zoo ze al niet geheel verwaarloosd worden, toch zoo op den achtergrond blijven in de gangbare beschrijving van Paulus' gedachtenwereld". Enkele bladzijden verder verklaart de hoogleraar, dat hij bij zijn onderzoek „iets ontdekt" heeft, „dat nog onbekend was en tevens van groot belang voor de vraag der echtheid" (van den brief). En — als hij gesproken heeft over de kosmische gedachtenleer van Paulus, en heeft aangevoerd, dat diensvolgens de prediking van Paulus niet opgaat in de verkondiging van heil en verlossing alleen voor uiteengerakte zielen van individueele bekeerde menschen, maar in een aanwijzing van Gods reddenden greep, waarin Hij het heelal besluit, dan zegt hij ten slotte: „Kruisiging en opstanding krijgen, wanneer wij ons deze kosmische gedachtenleer van Paulus en zijn lezers goed indenken, hun oude — voor ons nieuwe — betekenis terug".

Op dit laatste punt nu komt naar voren de gedachte, die ik zooveel reeds aangaf: hier legt de Groninger professor accenten, die in de theologie van Bavinck en Kuiper reeds eerder gelegd zijn. Veel van wat hij zegt, zal voor meer dan één onder ons den gloed van het nieuwe hebben kunnen; maar voorzover het niet een opvatting betreft, die iets anders is, dan wij uit eigen overtuiging en belijdenis opbouwen, kan in meer dan één van zulke gevallen gezegd worden: het is voor een gereformeerde alleen dan nieuw, als hij verzuimd heeft te lezen, wat zijn eigen voorgangers hem op tafel gelegd hebben.

Wie durft zich verzekeren, dat dit geval niet dagelijks voorkomt?

Het is niet nodig, hier in te gaan op allerlei bijzonderheden, of aan te wijzen, op welke bepaalde punten de auteur van het hier besproken werkje de dingen anders ziet, dan wij plegen te doen. Het is niet een recensie, die hier bedoeld wordt; en, als het op positief aanbevelen voor ons volk aankomt, dan weet ieder bij voorbaat reeds, dat wij in dit blad toch terecht komen bij de Korte Verklaring van den Bijbel (met nieuwe vertaling), uitgegeven door den heer Kok.

Maar we vragen enkele hoofdlijnen te vinden, die het gesignaleerde verschijnsel uitwijzen.

Welnu: in het trekken van de groote lijnen blijkt prof. De Zwaan ook hier duidelijk, anders te willen dan wij; en niettemin schatten te vinden, die voor ons reeds gedolven zijn, al zijn ze natuurlijk niet altijd even sterk aan het licht blootgesteld.

Prof. De Zwaan wil anders dan wij, zoo zei ik. Hier en daar komt zijn bepaalde overtuiging aardig om den hoek gluren. Ietwat grimmig zegt hij: Paulus was geen dogmaticus maar een zendingsman (d. w. z. „allereerst en allermeest een man van het levende woord"). Wij zouden zeggen: omdat hij dogmaticus was, was hij zendingsman, kon hij het zijn en kon hij het zoo goed zijn. Vooral zeggen wij dat, nu prof. De Zwaan als het erop aankomt, maar van een paar heusche dogmatici het bestaan erkent. Dogmaticus, zegt hij, „dogmaticus, zooals een Nederlandsch predikant het somtijds poogt te wezen, dat is alleen weggelegd voor Nederlanders en Schotten". Dat is dus de ééne manier, waarop men dogmaticus heeten kan; en wij zullen dit sombere privilege niet voor Paulus opelschen. Maar „dogmaticus, zooals de Reformatoren dat waren", aldus meent Prof. De Zwaan, heeft Paulus

ook al „niet kunnen zijn". Daar wordt het wat anders, en zien wij anders: de dogmatiek van de Reformatie heeft aan Paulus' bron gedronken en het water niet bedorven, gelooven wij. Eerder doet dat, wie van Paulus een „philosophie der historie" meent te ontvangen, waarvan in den Efezerbrief de „kern" zou te vinden zijn, een „kern", die daar „behandeld" zou worden. Vooral het zoo gestelde dilemma: geen dogmatiek, maar wel een „philosophie, bevredigt ons niet.

Zoo zijn er meer dingen, die wij anders zien en zeggen.

Neem b.v. de kwestie van de „kerk". Prof. De Zwaan zegt: de gedachte aan een „kerk" kon nog niet opkomen. Bewijs: Paulus verwachtte nog in zijn dagen de wederkomst van Christus. Maar dat gelooven wij zoo niet. Juist uit kracht van zijn geloof in de parousie ging hij de kerk vergaderen, die er was krachtens Christus' wil. Als prof. De Zwaan een apart hoofdstuk wijdt aan dit thema: „Christus' lichaam niet de „kerk", dan zeggen wij: het is maar de vraag, wat hij onder de „kerk" verstaat; en onwillekeurig zijn we een klein beetje bang, dat de auteur ook hier meer aan „Nederlandsche en Schotse dominees" gedacht heeft, die hem niet aanstaan, dan aan de groote, wijde, kerk-idee, zooals die ontwikkeld werd door reformatoren, van vroeger en later. Ik geloof, dat, wie het woord „kerk" laat staan in zijn zuivere idee, en dan nog met nadruk in het algemeen de stelling poneert: „bij Paulus is „het lichaam van Christus", zeker niet de „kerk", zich min of meer bezondigt aan het euvel, dat prof. De Zwaan ergens bestrydt: het euvel, dat men Paulus niet heelemaal laat uitspreken, en, eer hij zijn kerk-begrip heeft uitgeput, weglapt met de gedachte: kerk, nu ja, dat is een ding; dat Paulus' groote geest niet kan aangeprezen hebben onder den breeden, kosmischen naam: „lichaam van Christus". Maar — is voor ons in het woord „kerk" niet zoowel de gedachte aan een „breed" begrip als die van een „zuiver wezen" tegelijk uitgedrukt? Neen, wij aanvaarden hier geen tegenstellingen, zoo, als prof. De Zwaan ze stelt in dit citaat:

Zelfs als Paulus het hier heeft over het werkelijke leven, het functioneeren van het leven zijner Christelijke kringen, brengt hij ons nog niet in zoo iets als „kerkorganisatie". In ditzelfde hoofdstuk (4:11, 12) zegt hij b.v.: „Christus heeft gegeven sommigen tot apostelen en sommigen tot profeten en sommigen tot evangelisten en sommigen tot herders en leeraars tot opbouw van het lichaam van Christus". Rims zou men zeggen „tot opbouw van de kerk" — maar dat staat er niet! Dat kon er ook niet staan, daar Paulus verwacht met de zijnen „den Heer tegemoet te gaan in de lucht" — wat heel iets anders is dan apostolische successie, bisschopsambt, dekanaten, patriarchaten en wat dies meer zij.

Ja, bisschopsambt, dekanaten, patriarchaten en wat dies meer zij (b.v. theologische professoraten en Groninger of andere scholen) zijn inderdaad wat anders dan „den Heer tegemoet gaan in de lucht". Toch is dat geen tegenstelling, die Paulus aanvaarden zou, en wat de kerk betreft, die is wat anders dan „een aardsch instituut met profeten, rechten, goederen, waardigheden en imperialistische prebenties"; hêel wat anders ook. Als prof. De Zwaan zegt, sprekende over Paulus' gezegde, dat Christus heeft gegeven apostelen en profeten en evangelisten en herders en leeraars:

Er is niets „institutioneel" in dit alles! Want zij allen, zegt hij — en daarom gaat het — „zijn van Christus gegeven". Van Christus gegeven — onambtelijker kan het wel niet! Dat is een anti-hierarchisch, een anti-kerkistisch woord. Dat woord komt voort uit de sfeer, waarin hij had gesproken over het „lichaam van Christus".

dan antwoorden wij natuurlijk weer: het ééne (van Christus gegeven zijn) sluit het andere (de ambtelijkheid, het instituut) niet uit, maar in. Reeds de „zuiver Israëlitische" opvoeding van Paulus — als men daaruit redeneeren wil — wijst hierop.

Zoo is er meer. Als prof. De Zwaan meent, dat Copernicus het antieke, dat wil dan volgens hem zeggen, ook het bijbelsche wereldbeeld (het „beeld van het kleine, gesloten heelal") heeft „vernietigd", — dan gelooven wij, dat het meer in de lijn ligt, te zeggen: Paulus gaf geen wereldbeeld; ook hier is weer een antithese, die ons niet juist voorkomt: Copernicus was niet pro, en evenmin contra Paulus. En wij vinden het jammer, dat men het zeggen moet, vooral als het een boekje betreft, dat een anderen keer wel zoo heel duidelijk weet te zeggen, dat kerkelijke jurisdictie, en ambtelijkheid heel wat anders is, dan wat Paulus' geest zelf heeft beziggehouden en door hem in woorden is uitgesproken. Waarom deze onderscheiding tusschen onze terminologie en zijn hartstochtelijk verlangen ook hier niet volgehouden?

Dat prof. De Zwaan over de inspiratie der Schrift en over de analogie daarvan totaal anders denkt dan wij, blijkt bijk. ook wel uit de manier, waarop hij verband legt tusschen Paulus', en de andere auteurs van bijbelboeken, of uit een enkel zinnetje als dit: dat „Paulus zelfs gemeend SCHIJNT te hebben, dat de gansche schepping als werk Gods oorspronkelijk niet onderworpen was aan de phthora, maar dat zij dit lot heeft moeten deelen met den mensch" (phthora wil zeggen: verderf, iets anders dan een eventueel ophouden van levensprocessen, voorzover dit naar en krachtens de „ordinantie" van de schepping mocht aanwezig zijn geweest in den oorspronkelijken staat der dingen).

K. S.

PERSCHOUW.

Over den engelenzang

Ik meen te weten, dat de nieuwere (d. w. hier zeggen: oudere) lezing van den engelenzang (vrede op aarde en

der de me
wordt in w
kansels he
reeds buke
Ten overv
Zwaan uit
en Cultuur

Wanne
ang les
sens te
in den
dan in
jonge
mede m
oudsien
bedige

„Gle
„En

De wo
zooals z
ze gema
toch nie
schreef
ochie, C
bewogen
daarbij
wij Kn.
heeft op
dlet wa
dijl, wo
vragen
moeten

Het f
— en d
letter
— behaag
in men
rijen, e
est me
duidelijk
was gev

Zij he
welbehag
we —
geacht
zelf, me
dagen n
Leest
— g.n.
bede na
cies der
risonen
om gaaf
van „mi
behagen
Het J
vallen, e
de gena
dienst b
neem de
dienst h
gen: i
dienst v
onze oo
woning
loofd zij
gechins

De „
— alth
weer we
God in
Zoo i
lijken ij
leest me
het we
zijn in
precies
slotte n
die aan
zijn gew
Henoch
den v
bewaring
geschied
wel hel
zegenen

Overzi
et onve
synagoga
Gods teg
de „me
Paulmen
servantie
kinderen
feet van
staat di
toekomst
deel hee
„het we
„altijverke
Zien
kelijke
een loff
van den
tempel
len". Da
een aard
of „sjela
beperket
is de ni
stand d
bare en
zijn, dat
scharen
onbewoll
„mensch
lijkheid,
„elama
En d
Gosterse